

1. Vymezení venkova

1.1. Obecné poznatky k vymezení venkova

Problematika venkova vchází do popředí zájmu od chvíle, kdy došlo k prudkému růstu měst v důsledku průmyslového rozvoje. Součástí změn, které s sebou přináší industrializace a následná místa až živelná urbanizace, je i mnohem zřetelnější rozdíl mezi venkovem a městem. I přes to, že dichotomie pojmů „město“ a „venkov“ zde jasně existovala již od dob starověkých měst, až v období urbanizace se stává častým předmětem mnoha vědních oborů od sociologie přes geografii až po ekonomii či architekturu.

Cílem studií zmíněných vědních oborů není jen teoretické zkoumání těchto dvou odlišných prostředí, ale i praktické řešení logicky divergentního vývoje a často velmi značných sociálních, kulturních a ekonomických disparit mezi venkovem a městem. Studium těchto disparit i případnými snahami o jejich zmírnění se dnes zabývá značné množství institucí (veřejná správa, nadnárodní instituce, nevládní organizace i samotné obce).

Hned na počátku zkoumání venkova narážíme na zásadní a obtížně řešitelný problém: nalezení hranice mezi venkovem a městem. Navzdory zřetelnému vnímání odlišností neexistuje jasná hranice mezi tím, co je ještě město, a tím, co je již venkov; neexistuje totiž ani jednoznačná definice těchto dvou pojmů. Problémy při hledání hranice a definice venkova jsou znásobeny obrovskou variabilitou venkovského osídlení v území, kde se setkáváme s odlehlými osadami či dokonce samotami, klasickými vesnicemi či příměstskými obcemi, které jsou značně zasaženy suburbanizačními tendencemi. Samostatnou kategorií jsou malá městečka a městyse, které se často v mnoha ohledech daleko více podobají venkovu než městu. Charakter venkova je rozdílný i na úrovni jednotlivých regionů, kde se z mnoha důvodů (včetně historických) vyvinula často velmi odlišná venkovská osídlení se svým nezaměnitelným rázem. Například středočeský venkov je zcela odlišný od venkova slezského či jihomoravského.

K potížím při vymezování venkova přispívá i překrývání pojmu „venkovský“ region (prostor, území) s pojmy, jako jsou „periferní“ (okrajový, obvodový), „marginální“ (okrajový, mezní) nebo „rurální“ (venkovský, zemědělský, rolnický) region.

V současnosti neexistuje jednotná definice pojmu venkov. Jedinou všeobecně uznávanou mezinárodní definicí je vymezení OECD¹ které je založeno na podílu obyvatelstva, jež žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km². Podle této metodiky jsou venkovské oblasti definovány na dvou úrovních. Na úrovni lokální (tj. obce) je venkov definován jakožto sídla s hustotou menší než 150 obyvatel/km². Na úrovni regionální pak definice vymezuje regiony:

- **převážně venkovské**, kde více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích
- **významně venkovské**, kde ve venkovských obcích žije 15 – 50 % obyvatel regionu
- **výrazně městské**, kde ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel regionu.

Tato definice však nebere v úvahu obyvatelstvo žijící v hustě osídlených venkovských oblastech a je někdy obtížně aplikovatelná s ohledem na místní (národní) specifika. Je proto užívána spíše jako nástroj mezinárodního srovnání.

Přístupy k vymezení venkova vycházejí většinou z určení kvantitativního nebo kvalitativního ukazatele, případně z kombinace více ukazatelů, na jejichž základě lze pak vymezit venkovské a městské oblasti.

Nejčastěji jsou venkov a periferní oblasti vymezovány na základě:

- počtu obyvatel obce nebo hustoty zalidnění, případně kombinace těchto dvou ukazatelů (viz výše uvedená metodika OECD)
- statutu dané obce, dle právních norem příslušného státu²
- charakteru a hustoty zástavby a architektonického rázu obce
- podílu přírodních ploch nebo zastavěných ploch na celkové rozloze obce
- zohlednění infrastruktury, občanské vybavenosti obce a dostupnosti služeb (z nekomerční sféry např. školství, zdravotnictví, sociální péče, kulturní a sportovní zařízení)
- institucionálního vybavení obcí (např. matriční či stavební úřad, pošta)
- dopravní dostupnosti nebo vzdálenosti od větších center (dobře dostupné a blízké obce nejsou někdy považovány za venkov, byť mají malý počet obyvatel nebo nízkou hustotu zalidnění)

¹ Tuto definici používá i Eurostat.

² V ČR je dle zákona 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, městem obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Existuje však mnoho měst i s mnohem nižším počtem obyvatel, která statut města získala v minulosti. Podle současného zákona o obcích mohou o statut města navíc požádat obce, které byly městem před datem 17. května 1954 bez ohledu na počet obyvatel. Zákon dále definuje pojem městyse. Obce s tímto statutem lze těžko jednoznačně definovat jako venkovské nebo městské, svým významem se řadí mezi tyto dvě kategorie.

- věkového složení obyvatelstva
- přirozeného a migračního přírůstku obyvatelstva
- vzdělanostní struktury obyvatelstva
- míry nezaměstnanosti
- vyjížďky a dojížďky do zaměstnání
- zaměstnanosti v sektorech a odvětvích (např. v zemědělství nebo v primárním sektoru obecně)
- intenzity bytové výstavby
- dalších sociálních, ekonomických, demografických a environmentálních indikátorů
- různých kombinací více kritérií

1.2. Vymezení venkova v národních dokumentech

Rozvoj venkova v České republice je zakotven ve strategickém dokumentu Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 a realizuje se prostřednictvím programového dokumentu Program rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013, jehož nejnovější verze je z 28. listopadu 2008.

Národní strategický plán rozvoje venkova ČR (NSPRV) vychází jak z legislativy EU (Nařízení Rady č. 1698/2005), tak zákonů ČR, mezi něž patří:

- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích
- Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích
- Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu

NSPRV je určující pro celé území České republiky a pro vymezení venkova je zde využita metodika OECD, kam patří území všech krajů kromě HI. města Prahy. Dále dokument zmiňuje pojem venkovské obce, za které považuje jednak obce s méně než 2 000 obyvateli a další blíže nespecifikované pojetí.

Cílem NSPRV je rozvoj venkovského prostoru České republiky na bázi trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení vlivů intenzivního zemědělského hospodaření.

Pro období 2007 – 2013 slouží v oblasti zemědělství a venkova dva fondy EU:

- Evropský zemědělský garanční fond (EAGF)
- Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD).

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 vychází z Národního strategického plánu rozvoje venkova a zajišťuje působení Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Územní působnost je pro celé území České republiky. Pro klasifikaci venkovských regionů používá EU metodiku OECD (viz kapitola 1.1.). Program dále pracuje s vymezením venkovského prostoru ČR na příměstský, mezilehlý a odlehlý.

Propojení aspektů odvětvových hledisek s územními je cílem regionální politiky obsažené ve **Strategii regionálního rozvoje České republiky**, která vychází ze Strategie hospodářského růstu ČR jako základního vládního dokumentu na období 2007 – 2013. V podmínkách ČR se regionální politika uplatňuje z úrovně EU vůči vybraným regionům NUTS 2, z úrovně ČR vůči vybraným státem podporovaným regionům (§4 zákona 248/2000 Sb.) a z úrovně krajů vůči vybraným regionům. Základními úrovněmi v regionálním rozvoji jsou zde:

- regiony soudržnosti (NUTS 2),
- kraje (NUTS 3) – vyšší územní samosprávné celky,
- okresy – regionální jednotky pro stanovení regionů se soustředěnou podporou státu,
- správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP),
- obce – obecní a městské úřady.

Program rozvoje venkova tyto kategorie blíže nespecifikuje a pouze **konstatuje současnou neexistenci jednoznačně přijatého vymezení venkovského prostoru**. Uvádí se, že je nutné využít pro jejich identifikaci územní jednotku nižší než jsou kraje nebo okresy nebo i správní obvody obcí s rozšířenou působností nebo obcí s pověřeným obecním úřadem. Jako nejvhodnější podrobnější úrovní se uvažují malé subregionální jednotky (cca 1 000 – 3 000 obyvatel), které představují obec se základní vybaveností (škola, pošta, zdravotní středisko) a její nejbližší spádové území. Pomocí takto definovaných jednotek lze vymezit souvislejší území tří typů:

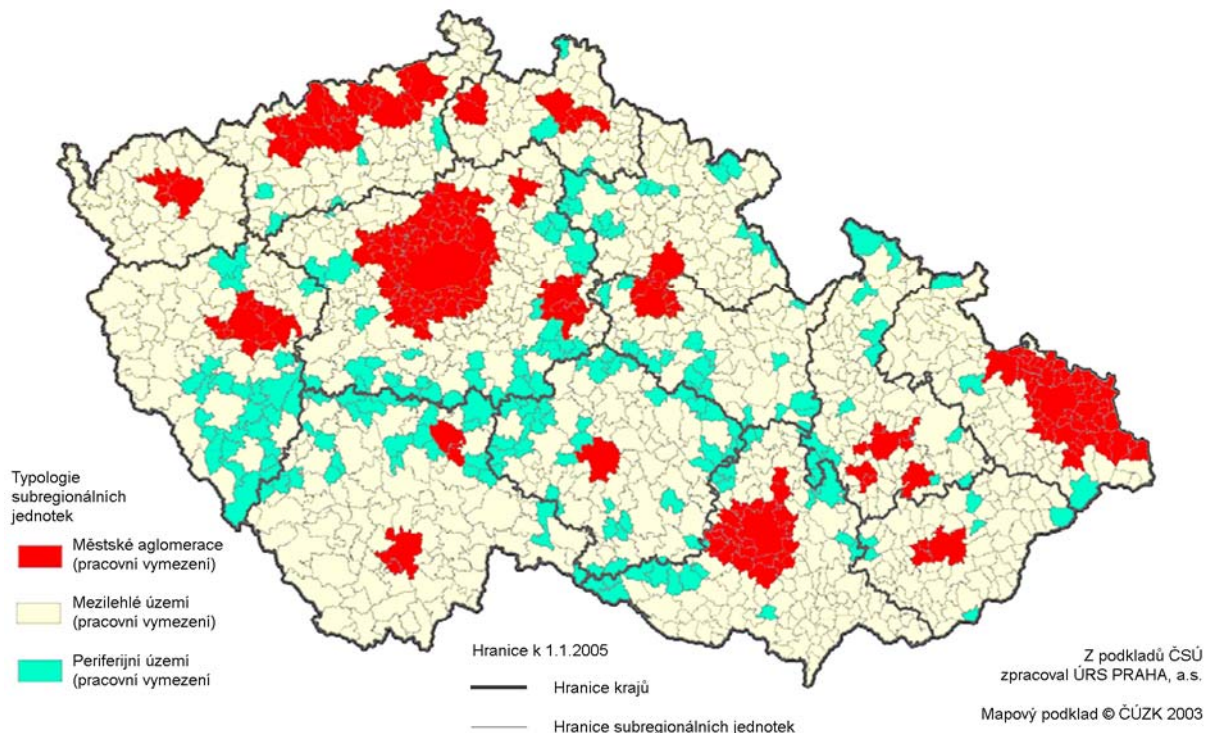
- za příměstský venkov považovat venkovské obce v rámci městských aglomerací, resp. úzce vymezených urbanizovaných území (s více než 50 000 obyvateli),

- odlehlý venkov zahrnuje zejména tzv. periferijní území, tj. území s nepříznivými sociálně-ekonomickými charakteristikami obyvatelstva a osídlení,
- mezilehlý prostor pak zahrnuje zbývající území ČR.

Dokument dále zmiňuje, že městské aglomerace a periferijní území byly vymezeny v minulosti a v současné době probíhá jejich aktualizace. V následující mapce pak uvádí pracovní podobu těchto vymezení:

Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí

(Zdroj: Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, MZe ČR, Praha, listopad 2008 - mapa č. 5)

Dokument Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 obsahuje v Příloze č. 14 **Ex ante hodnocení**, v němž zpracovatelé mimo jiné zmiňují velmi podrobnou analýzu hospodářské a sociální situace, stavu životního prostředí i potenciálu pro rozvoj, jejímž základem byly rozsáhlé statistické informace Eurostatu, Českého statistického úřadu, FADN, Ministerstva zemědělství (MZe), Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (VÚZE) a další šetření. Připomínají, že z hlediska metodického by bylo užitečné **pro vymezení venkovského prostoru prezentovat vliv dvojího vymezení venkovských obcí podle dvou kritérií – počtu obyvatel a hustoty zalidnění**. Podle prvního kritéria se za venkovskou obec považuje obec, kde počet obyvatel je menší než 2 000 a podle druhého kritéria obec, kde hustota zalidnění je menší než 150 obyvatel na km² (tato definice vychází z metodiky OECD). Dvourozměrné rozdělení četností obcí podle těchto kritérií dává informaci o počtu obcí splňujících obě kritéria a navrhuje, aby tyto obce byly zahrnuty do venkovských obcí s možností využívat programy rozvoje venkova.

Autoři publikace se snaží přispět k této problematice předkládaným materiálem, kde je venkovský prostor vymezen pro všechny kraje jednou variantou v kapitole 4 (její výběr a popis viz kapitola 1.4. a 1.5.) pro potřeby srovnání venkovského a městského prostoru mezi kraji a v kapitole 2 je použito vymezení vybrané jen pro území kraje, jak je podrobně popsáno v kapitole 1.6.

Tématu venkova se dotýká i problematika **územního plánování**, která úzce souvisí s cíli regionální politiky a liší se pouze používanými nástroji, kterými jsou nástroje iniciační pro regionální politiku (dotace, podpory ve formě daňových úlev) a nástroje regulační, které převládají u územního plánování. Nový zákon o územním plánování zavedl novou kategorii **územně analytické podklady** (ÚAP) pro celé území ČR podle území správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Jejich výstupem jsou jednak rozborů podmínek území pro udržitelný rozvoj a jednak souhrn problémů území k řešení.

1.3. Venkov a dokumenty na regionální úrovni

Programové dokumenty na úrovni regionů soudržnosti ČR tvoří sedm **Regionálních operačních programů** (ROP). Globální cíl ROP se zaměřuje na urychlení rozvoje regionů ČR a specifické cíle se již dotýkají priorit menších měst a venkova, např. podpora místních produktů, zvyšování hodnoty přírodního dědictví, cestovní ruch a zvyšování atraktivity území, podpora drobného zemědělského podnikání, ochrana rázu krajiny a další.

Pro **Královéhradecký** kraj je to **Regionální operační program NUTS II Severovýchod pro období 2007 – 2013**, schválený Evropskou komisí v listopadu 2007. Problémy venkovského prostoru jsou charakterizovány pouze v obecné poloze a přesná definice venkova zde rovněž není uvedena.

Úloha krajů regionu NUTS II Severovýchod spočívá zejména v koncepční a výkonné činnosti samosprávných orgánů v oblasti regionálního rozvoje. Pro zpracování ROP se čerpalo ze základních dokumentů všech krajů Libereckého, Královéhradeckého a Pardubického, což jsou: Strategie rozvoje kraje a Program rozvoje kraje a dalších dílčích zpracovaných dokumentů Královéhradeckého kraje.

Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006 – 2015 má čtyři prioritní oblasti:

1. Podnikání a zaměstnanost
2. Lidské zdroje
3. Venkov a zemědělství
4. Infrastruktura

Na oblast venkova se tedy zaměřuje **prioritní oblast 3: Venkov a zemědělství**. Jako **prioritní cíl** je stanoveno zvýšení přitažlivosti života na venkově v souladu s principy udržitelného rozvoje a jako **specifické cíle** pak:

- zlepšení využití místního ekonomického potenciálu na venkově
- zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a péče o krajinu jako stabilizujícího prvku venkova
- zvýšení přitažlivosti venkovských oblastí zlepšením kvality a dostupnosti služeb
- zvýšení využití potenciálu venkovských oblastí pro cestovní ruch prostřednictvím propagace a marketingu regionálního rozvoje
- podpora zavádění moderních metod plánování pro udržitelný rozvoj.

Program rozvoje Královéhradeckého kraje 2008 – 2010 (aktualizovaný v červenci 2008) navazuje a je plně kompatibilní se schválenou Strategií rozvoje Královéhradeckého kraje 2006 – 2015. Tato aktualizace již vymezila pro měření rozvoje venkova zařazení obcí Královéhradeckého kraje do venkova či města. Jejich přehled včetně použitého kritéria pro zařazení obcí je uveden v Příloze 1 Programu. Podrobněji je popsáno dále v kapitole 1.6. a v kapitole 2 bylo toto vymezení využito pro vyhodnocení postavení venkova Královéhradeckého kraje pomocí vybraných ukazatelů.

1.4. Výběr vhodné varianty pro vymezení venkova

Předkládaná publikace vychází z pilotní publikace Rozvoj venkova v Královéhradeckém kraji v letech 2000 až 2006 (kód publikace 13-5231-07) a z publikace Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006 (kód publikace e-1380-08). Cílem těchto publikací bylo mimo jiné nalézt nejhodnější metodu pro vymezení venkova v České republice pro účely srovnání pomocí statistických ukazatelů, a to jak pro mezikrajské srovnání, tak pro hodnocení na úrovni daného kraje.

V první zmíněné publikaci bylo testováno šest různých variant vymezení venkovského prostoru, ve druhé publikaci k nim přibyla ještě jedna varianta založená na multikriteriálním vymezení venkova. Ta byla následně ještě rozšířena o vymezení přechodného prostoru mezi venkovem a městem, čímž vzniklo celkem 8 variant.

Každá z těchto variant má své nevýhody a výhody (blíže viz kapitola 4 publikace Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006), žádná z nich není optimální. I přes veškeré snahy autorů o co nejlepší vymezení totiž vždy existují obce a území, jejichž zařazení mezi venkovský či městský prostor je sporné. Každé vymezení je svým způsobem účelové a není často vhodné pro odlišné účely. Toto omezení se týká i varianty vybrané pro mezikrajské srovnání v této publikaci (kap. 4). Společná varianta nutně vykazuje určité nepřesnosti na lokální úrovni, které lze významněji redukovat pouze na hierarchicky nižší úrovni výběru. Proto předkládaná publikace pracuje i s vymezením venkova na krajské úrovni (kap. 2), která mnohem více vyhovuje regionálním podmínkám či alespoň požadavkům krajských samospráv.

S ohledem na dostupnost statistických dat pro samotné vymezení i pro následnou analýzu vycházely všechny varianty z úrovně obcí. Za nižší územní jednotky jsou data dostupná pouze ze sčítání lidu, domů a bytů, které naposledy proběhlo v roce 2001. Nevýhodou využití úrovně obcí je například nemožnost oddělit některé odlehlejší části městských obcí s jednoznačně venkovským charakterem od městského prostoru a přiřadit je k prostoru venkovskému.

V celé publikaci je používán termín venkovský prostor, byť jde vlastně o určitou skupinu venkovských obcí. Nejde tedy ani tak o venkovské území jako spíše o množinu základních územně správních jednotek státu, které jsou v této publikaci posuzovány na základě dostupných statistických dat. Autoři jsou si vědomi, že pojem „venkovský prostor“ tím značně zjednodušují, a to především z důvodu jazykového a také proto, že venkovská sídla jsou svým způsobem neoddelitelná od své prostorové dimenze, tj. pevně svázána s územím, na kterém se nacházejí.

1.5. Varianta použitá pro mezikrajské srovnání v kapitole 4

Postavení venkova Královéhradeckého kraje v porovnání s ostatními kraji České republiky je důležitou součástí komplexnějšího pohledu na venkov. K tomuto srovnání jsme využili poznatků získaných při tvorbě analýz o venkovu v rámci pracovní skupiny k přípravě analýz za poslední čtyři roky.

Pro mezikrajské srovnání v kapitole 4 byla vybrána varianta vymezení venkova, která vychází z praktických zkušeností nabytých při testování zvolených variant.

Pro určení optimální varianty vymezení venkova v České republice jsme v loňském roce oslovili odbornou veřejnost. Požádali jsme o vyjádření celkem 15 zástupců pracovišť výzkumných ústavů a vysokých škol, která se problematikou venkova na celostátní úrovni dlouhodobě zabývají. Mimo to jsme oslovili zástupce regionálních institucí v jednotlivých krajích a konzultovali jsme s nimi specifika vymezení venkova v příslušném kraji. Z této diskuze vyplynulo, že v České republice neexistuje jednotný názor na vymezení venkova, respektive venkovského a městského prostoru. Získaná stanoviska poskytla mnoho zajímavých poznatků, které byly využity při stanovení celostátního vymezení venkova pro účely této publikace. Z množství různých pohledů jsme se nakonec museli rozhodnout pro jedinou variantu, přičemž připouštíme, že existuje variant mnohem více. Proto jsme se soustředili na vybudování časových řad ukazatelů, které umožňují zobrazení dalších variant vymezení, protože jsou členěny až do úrovně obcí. Poznatky z odborné diskuze jsme samozřejmě rovněž využili v samotné analýze postavení venkova. Vymezení venkova pro účely porovnání jednotlivých krajů a popsání základních vývojových tendencí na venkově je provedeno pomocí následující definice (jedná se o modifikovanou variantu využitou v předešlých publikacích).

Venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km², pokud nejsou sídlem alespoň správního obvodu obce s rozšířenou působností.

Hraniční počty obyvatel byly vzhledem k četným výkyvům spočteny jako průměrný počet obyvatel k 31. 12. z let 2003 až 2007; hustota zalidnění, která je stabilnější, byla vypočtena k 31. 12. 2007. **Podle tohoto vymezení spadalo k 31. 12. 2008 do venkovského prostoru 91,8 % obcí, které představovaly 78,8 % výměry České republiky a v nichž žilo 29,8 % obyvatel.**

Důvodů pro toto vymezení je několik. V české odborné literatuře se za venkovské obce zpravidla považují obce do 2 000 nebo (s ohledem na zákon o obcích) do 3 000 obyvatel. Tyto mezní hodnoty se také objevují v některých národních i regionálních programových dokumentech. Obce nad 3 000 obyvatel jsou zde považovány za jednoznačně městské, obce do 2 000 obyvatel za jednoznačně venkovské. Kritérium počtu obyvatel tedy zaručuje, že se do výběru nedostanou větší obce.

Ukazatel hustoty zalidnění je dalším základním kritériem používaným pro vymezování venkovských území, přestože je zásadně ovlivněn rozlohou obce a je vhodnější ho užít spíše pro vyšší územní jednotky; hraniční hodnota hustoty zalidnění 150 obyvatel/km² je ve shodě s definicí OECD. Kritérium hustoty zalidnění v tomto vymezení částečně zjemňuje jinak ostrou hranici mezi venkovskými a městskými obcemi a je zde využito pro zařazení obcí s velikostí od 2 000 do 3 000 obyvatel. Je vhodné např. pro obce, které mají sice více než 2 000 obyvatel, ale této hodnoty dosáhly jen díky velkému počtu místních částí, které jsou samostatnými sídelními útvary a nemají městský charakter. Na druhou stranu toto kritérium pomůže nezahrnout mezi venkovské ty obce, které jsou hustě osídlené a obvykle se nacházejí v nějakém urbanizovaném či suburbanizovaném prostoru.

Kritérium sídla správního obvodu obce s rozšířenou působností nebo vyššího územního celku signalizuje jistý spádový význam lokálního charakteru, který nelze při hledání rozdílů mezi městským a venkovským prostorem pominout. Nejedná se pouze o administrativní hledisko, v praxi bývá takováto obec skutečným místním jádrem ve vícero ohledech.

Mezi nevýhody společné varianty vymezení venkova patří především vliv katastrální výměry na ukazatel hustoty zalidnění, který toto kritérium v mnoha případech značně zkresluje, případně nezohlednění architektonického rázu obce či dalších charakteristik a funkcí jednotlivých obcí. Pro mezikrajské srovnání se však tato metoda jeví jako dostatečně jednoduchá, jednoznačná a objektivní. Odlišný charakter obcí zařazených do venkovského prostoru na základě těchto jednoduchých kritérií navíc může zdůraznit rozdíly mezi jednotlivými regiony.

Obce zařazené do městského prostoru v Královéhradeckém kraji v krajské variantě vymezení

obce jsou řazeny podle počtu obyvatel vzestupně

Název obce / města	Statut	Okres	SO ORP	Počet obyvatel k 1.1.2007	Výměra (ha)	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Stárvov	město	Náchod	Náchod	650	1 652	39
Pec pod Sněžkou	město	Trutnov	Trutnov	653	5 214	13
Vysoké Veselí	město	Jičín	Jičín	822	933	88
Janské Lázně	město	Trutnov	Trutnov	825	1 373	60
Miletín	město	Jičín	Hořice	916	893	103
Železnice	město	Jičín	Jičín	1 183	1 311	90
Pilníkov	město	Trutnov	Trutnov	1 185	1 699	70
Špindlerův Mlýn	město	Trutnov	Vrchlabí	1 314	7 691	17
Valdice	obec	Jičín	Jičín	1 462	90	1 632
Libáň	město	Jičín	Jičín	1 642	1 968	83
Častolovice	městys	Rychnov nad Kněžnou	Kostelec nad Orlicí	1 656	562	295
Teplice nad Metují	město	Náchod	Broumov	1 779	5 604	32
Předměstí nad Labem	obec	Hradec Králové	Hradec Králové	1 783	549	325
Stará Paka	obec	Jičín	Nová Paka	2 059	2 170	95
Borohrádek	město	Rychnov nad Kněžnou	Kostelec nad Orlicí	2 108	1 398	151
Svoboda nad Úpou	město	Trutnov	Trutnov	2 116	775	273
Rudník	obec	Trutnov	Vrchlabí	2 174	4 268	51
Kopidlno	město	Jičín	Jičín	2 248	2 912	77
Nechanice	město	Hradec Králové	Hradec Králové	2 251	2 802	80
Solnice	město	Rychnov nad Kněžnou	Rychnov nad Kněžnou	2 266	1 266	179
Mladé Buky	městys	Trutnov	Trutnov	2 268	2 678	85
Černilov	obec	Hradec Králové	Hradec Králové	2 320	2 571	90
Rokytnice v Orlických horách	město	Rychnov nad Kněžnou	Rychnov nad Kněžnou	2 368	4 019	59
Velké Poříčí	městys	Náchod	Náchod	2 389	745	321
Sobotka	město	Jičín	Jičín	2 539	1 932	131
Meziměstí	město	Náchod	Broumov	2 780	2 571	108
Rtyně v Podkrkonoší	město	Trutnov	Trutnov	3 032	1 389	218
Smiřice	město	Hradec Králové	Hradec Králové	3 069	1 067	288
Opočno	město	Rychnov nad Kněžnou	Dobruška	3 144	1 401	224
Žacléř	město	Trutnov	Trutnov	3 608	2 182	165
Lázně Bělohrad	město	Jičín	Jičín	3 756	2 839	132
Police nad Metují	město	Náchod	Náchod	4 270	2 440	175
Vamberk	město	Rychnov nad Kněžnou	Rychnov nad Kněžnou	4 728	2 103	225
Hostinné	město	Trutnov	Vrchlabí	4 745	806	589
Chlumeck nad Cidlinou	město	Hradec Králové	Hradec Králové	5 344	2 145	249
Česká Skalice	město	Náchod	Náchod	5 406	1 736	311
Třebechovice pod Orebem	město	Hradec Králové	Hradec Králové	5 739	2 101	273
Úpice	město	Trutnov	Trutnov	5 921	1 530	387
Kostelec nad Orlicí	město	Rychnov nad Kněžnou	Kostelec nad Orlicí	6 150	2 620	235
Týniště nad Orlicí	město	Rychnov nad Kněžnou	Kostelec nad Orlicí	6 249	5 246	119
Hronov	město	Náchod	Náchod	6 452	2 204	293
Dobruška	město	Rychnov nad Kněžnou	Dobruška	6 985	3 443	203
Nový Bydžov	město	Hradec Králové	Nový Bydžov	7 150	3 524	203
Broumov	město	Náchod	Broumov	8 085	2 226	363
Červený Kostelec	město	Náchod	Náchod	8 444	2 406	351
Hořice	město	Jičín	Hořice	8 952	2 144	418
Nová Paka	město	Jičín	Nová Paka	9 252	2 868	323
Nové Město nad Metují	město	Náchod	Nové Město nad Metují	10 049	2 313	434
Rychnov nad Kněžnou	město	Rychnov nad Kněžnou	Rychnov nad Kněžnou	11 682	3 497	334
Jaroměř	město	Náchod	Jaroměř	12 703	2 395	530
Vrchlabí	město	Trutnov	Vrchlabí	13 044	2 767	471
Dvůr Králové nad Labem	město	Trutnov	Dvůr Králové nad Labem	16 160	3 583	451
Jičín	město	Jičín	Jičín	16 308	2 495	654
Náchod	město	Náchod	Náchod	20 961	3 334	629
Trutnov	město	Trutnov	Trutnov	31 109	10 335	301
Hradec Králové	statutární město	Hradec Králové	Hradec Králové	94 255	10 569	892

Jak již bylo uvedeno v předchozí podkapitole, pro účely celorepublikového srovnání venkovského prostoru podle krajů byla vybrána společná varianta, která je hodnocena v kapitole 4. Vymezení venkovského prostoru v těchto dvou kapitolách se tedy liší záměrně. Názorně to zobrazuje následující tabulka. Důvodů pro takovéto hodnocení venkova bylo několik s ohledem na co největší porovnatelnost jak z pohledu krajů mezi sebou (**republiková varianta** – kapitola 4), tak s ohledem na specifika kraje, jeho postavení a vnitřní podrobnější strukturu (**krajská varianta** – kapitola 2).

Přehled všech obcí kraje a jejich zařazení do venkovského či městského prostoru podle obou variant obsahuje Příloha 2 této analýzy a čtenář ji najde v závěru publikace. Porovnáme-li zařazení obcí v Královéhradeckém kraji podle krajského a republikového vymezení, zjistíme, že **krajská varianta je podmnožinou varianty republikové a zahrnuje o 22 obcí méně**. Venkovský prostor tvoří podle krajské varianty 392 obcí s 160 747 obyvateli, tj. 29,0 % a podle republikové varianty 414 obcí se 197 836 obyvateli, tj. 35,7 %. Rozdíl činí celkem 22 obcí s 37 089 obyvateli.

Podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností má naprosto shodné vymezení venkovského prostoru podle krajské i republikové varianty pět správních obvodů (Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Jaroměř, Nové Město nad Metují a Nový Bydžov). O jednu obec méně mají v krajské variantě správní obvody Hořice, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nová Paka a Rychnov nad Kněžnou a rozdíl dvou obcí je u správních obvodů Broumov a Vrchlabí. Největší správní obvod Hradec Králové má v krajské variantě o tři obce méně, o čtyři obce se liší vymezení ve správním obvodě Trutnov a největší rozdíl je ve správním obvodě Jičín, a to o šest obcí s 10 040 obyvateli.

Základní údaje o obcích podle krajského a republikového vymezení k 31. 12. 2008

	Celkem		Krajská varianta (kapitola 2.)				Republiková varianta (kapitola 4.)			
			V		M		V		M	
	počet obcí	obyvatelstvo	počet obcí	obyvatelstvo	počet obcí	obyvatelstvo	počet obcí	obyvatelstvo	počet obcí	obyvatelstvo
Kraj celkem	448	554 520	392	160 747	56	393 773	414	197 836	34	356 684
<i>podíl v %</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>87,5</i>	<i>29,0</i>	<i>12,5</i>	<i>71,0</i>	<i>92,4</i>	<i>35,7</i>	<i>7,6</i>	<i>64,3</i>
v tom správní obvody:										
Broumov	14	17 166	11	4 631	3	12 535	13	9 115	1	8 051
Dobruška	26	20 063	24	9 972	2	10 091	24	9 972	2	10 091
Dvůr Králové nad Labem	28	27 480	27	11 246	1	16 234	27	11 246	1	16 234
Hořice	29	18 765	27	8 760	2	10 005	28	9 691	1	9 074
Hradec Králové	81	145 130	74	29 820	7	115 310	77	36 350	4	108 780
Jaroměř	15	19 370	14	6 558	1	12 812	14	6 558	1	12 812
Jičín	77	47 373	69	16 837	8	30 536	75	26 877	2	20 496
Kostelec nad Orlicí	22	25 081	18	8 701	4	16 380	19	10 363	3	14 718
Náchod	36	61 687	29	13 160	7	48 527	30	13 800	6	47 887
Nová Paka	5	13 447	3	2 045	2	11 402	4	4 078	1	9 369
Nové Město nad Metují	13	14 359	12	4 418	1	9 941	12	4 418	1	9 941
Nový Bydžov	23	17 247	22	10 093	1	7 154	22	10 093	1	7 154
Rychnov nad Kněžnou	32	34 054	28	13 251	4	20 803	29	15 564	3	18 490
Trutnov	31	64 771	22	14 043	9	50 728	26	18 968	5	45 803
Vrchlabí	16	28 527	12	7 212	4	21 315	14	10 743	2	17 784

Přehled odlišného zařazení obcí mezi krajskou a republikovou variantou je uveden v další tabulce s uvedením základních údajů o obci. Jedná se o 15 obcí se statutem města a 7 obcí.

Rozdíl krajské a republikové varianty (22 obcí)

Obce se statutem města jsou zvýrazněna tučně

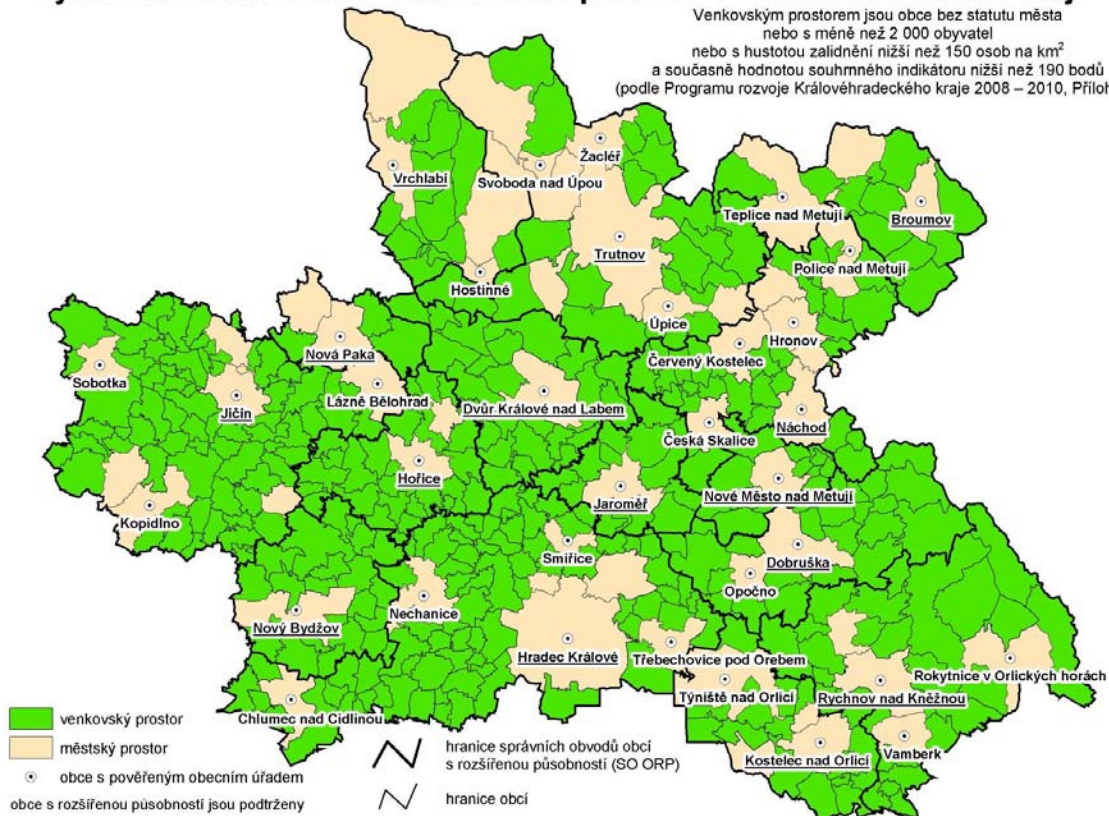
Název obce / města	Okres	SO ORP	SO POÚ	Výměra (ha) k 31.12.2008	Počet obyvatel k 31.12.2008	Hustota zalidnění (osoby/km ²)	Prostor (M - městský, V - venkovský)	
							varianta kapitoly:	
							krajská	republiková
Častolovice	RK	KnO	KnO	561	1 662	296,0	M	V
Černilov	HK	HKr	HKr	2 571	2 401	93,4	M	V
Janské Lázně	TU	Tru	SvU	1 373	821	59,8	M	V
Kopidlno	JC	Jic	Kod	2 912	2 233	76,7	M	V
Libáň	JC	Jic	Kod	1 968	1 659	84,3	M	V
Meziměstí	NA	Bro	TeM	2 572	2 718	105,7	M	V
Miletín	JC	Hrc	Hrc	893	931	104,2	M	V
Mladé Buky	TU	Tru	Tru	2 678	2 277	85,0	M	V
Nechanice	HK	HKr	Nec	2 802	2 294	81,9	M	V
Pec pod Sněžkou	TU	Tru	SvU	5 214	645	12,4	M	V
Pilníkov	TU	Tru	Tru	1 699	1 182	69,6	M	V
Předměřice nad Labem	HK	HKr	HKr	548	1 835	334,7	M	V
Rokytnice v Orlických horách	RK	RnK	RkO	4 020	2 313	57,5	M	V
Rudník	TU	Vch	Hon	4 268	2 246	52,6	M	V
Sobotka	JC	Jic	Sot	1 932	2 548	131,9	M	V
Stará Paka	JC	NPa	NPa	2 171	2 033	93,7	M	V
Stárvov	NA	Nch	Hro	1 652	640	38,8	M	V
Špindlerův Mlýn	TU	Vch	Vch	7 691	1 285	16,7	M	V
Teplice nad Metují	NA	Bro	TeM	5 604	1 766	31,5	M	V
Valdice	JC	Jic	Jic	90	1 444	1 612,0	M	V
Vysoké Veselí	JC	Jic	Jic	933	917	98,3	M	V
Železnice	JC	Jic	Jic	1 311	1 239	94,5	M	V

Geografická mapa královéhradeckého kraje

Vymezení venkovského a městského prostoru v Královéhradeckém kraji

Venkovským prostorem jsou obce bez statutu města
nebo s méně než 2 000 obyvatel
nebo s hustotou zalidnění nižší než 150 osob na km²
a současně hodnotou souhrnného indikátoru nižší než 190 bodů
(podle Programu rozvoje Královéhradeckého kraje 2008 – 2010, Příloha 1)

Hustota zalidnění v obcích Královéhradeckého kraje k 31. 12. 2008

průměr kraje celkem = 116,5
v tom:
venkovský prostor = 49,2
městský prostor = 263,6

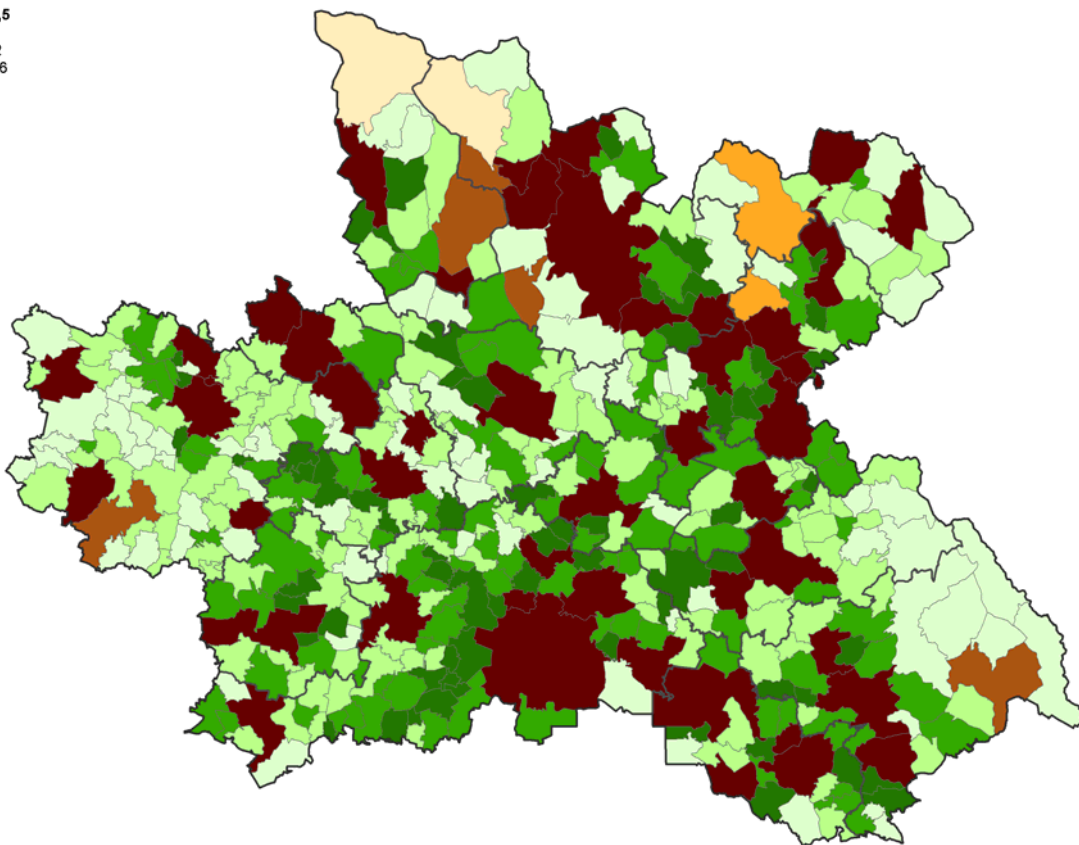
počet obyvatel na 1 km²

venkovský prostor

- méně než 30,0
- 30,0 - 49,9
- 50,0 - 79,9
- 80,0 a více

městský prostor

- méně než 30,0
- 30,0 - 49,9
- 50,0 - 79,9
- 80,0 a více

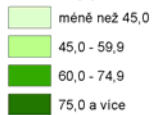

Podíl zemědělské půdy na katastrálním území obcí Královéhradeckého kraje k 31. 12. 2008

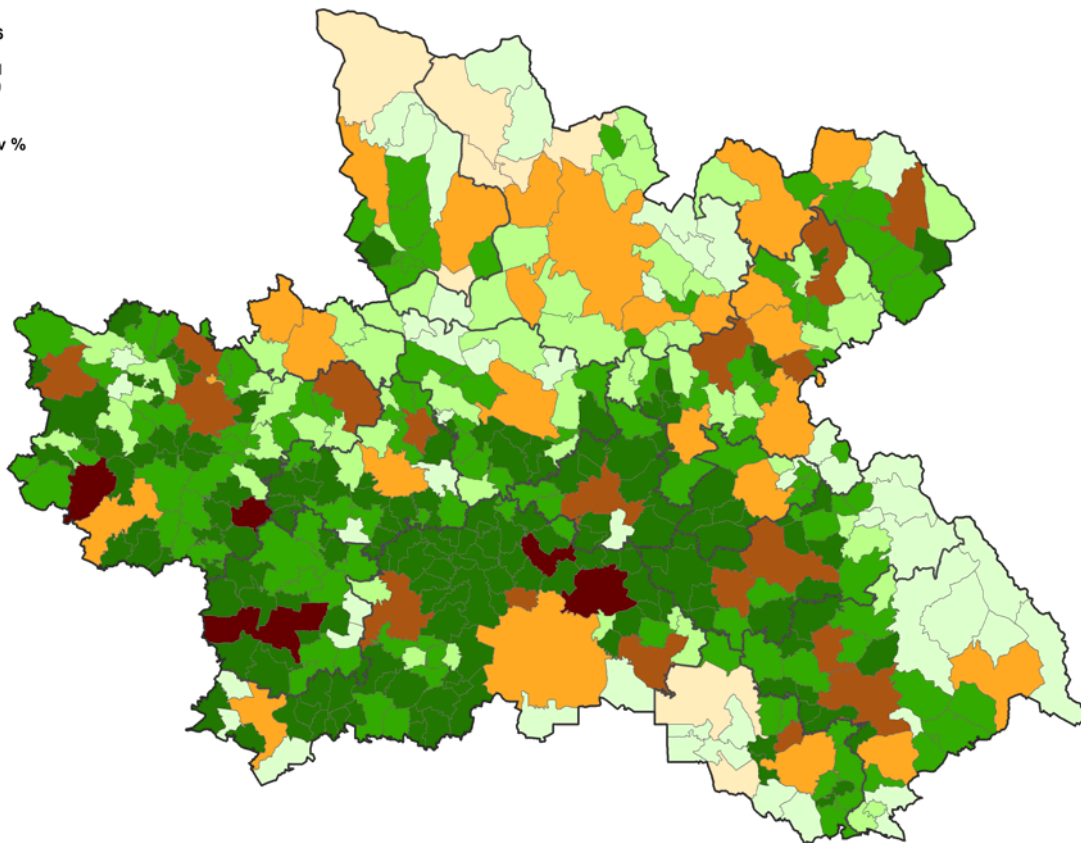
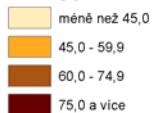
průměr kraje celkem = 58,6
 v tom:
 venkovský prostor = 62,1
 městský prostor = 50,9

podíl zemědělské půdy v %

venkovský prostor

městský prostor

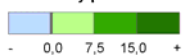

Změna počtu obyvatel v obcích Královéhradeckého kraje mezi roky 2000 a 2008

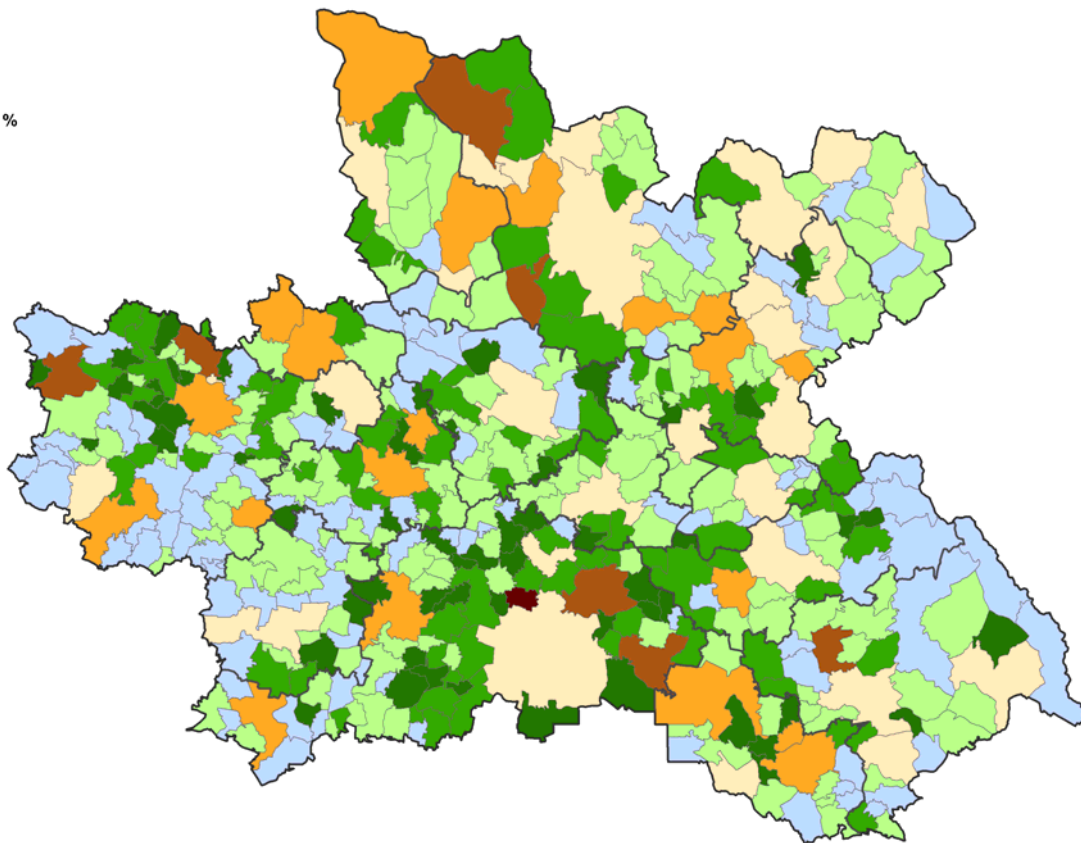
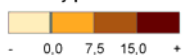
průměr kraje celkem = 0,7
 v tom:
 venkovský prostor = 5,2
 městský prostor = -1,1

změna počtu obyvatel v %

venkovský prostor

městský prostor

Index stáří v obcích Královéhradeckého kraje k 31. 12. 2008

průměr kraje celkem = 109,6
 v tom:
 venkovský prostor = 97,3
 městský prostor = 115,1

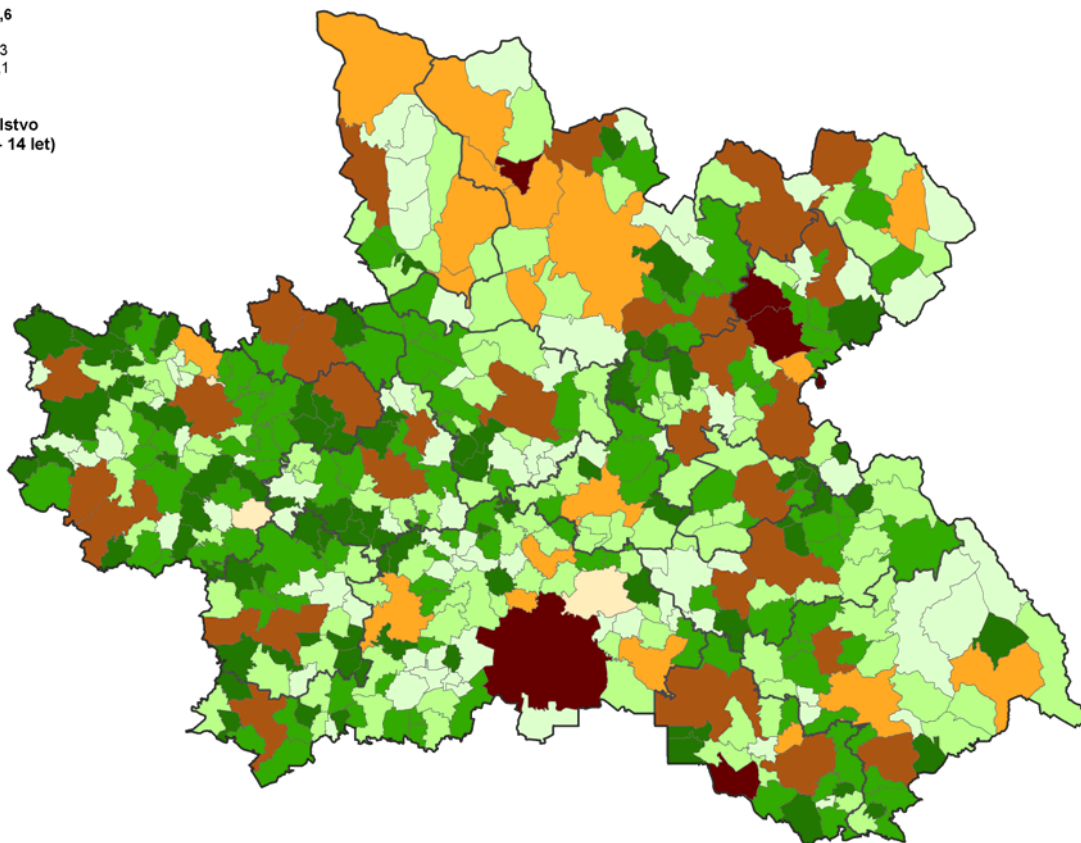
index stáří v % (obyvatelstvo
 ve věku 65 a více let / 0 - 14 let)

venkovský prostor

méně než 75,0
 75,0 - 99,9
 100,0 - 129,9
 130,0 a více

městský prostor

méně než 75,0
 75,0 - 99,9
 100,0 - 129,9
 130,0 a více

Míra ekonomické aktivity v obcích Královéhradeckého kraje k 1. 3. 2001 (SLDB)

průměr kraje celkem = 60,6
 v tom:
 venkovský prostor = 59,0
 městský prostor = 61,1

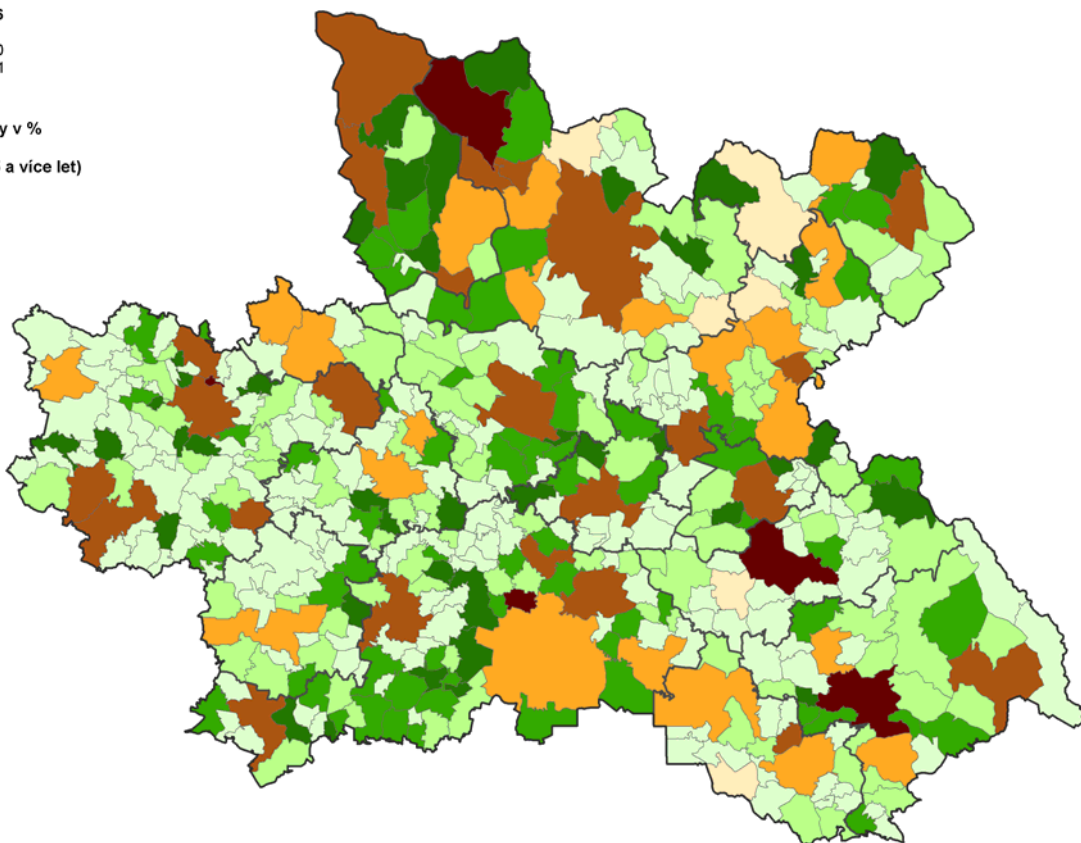
míra ekonomické aktivity v %
 (ekonomicky aktivní /
 obyvatelstvo ve věku 15 a více let)

venkovský prostor

méně než 58,0
 58,0 - 60,9
 61,0 - 63,9
 64,0 a více

městský prostor

méně než 58,0
 58,0 - 60,9
 61,0 - 63,9
 64,0 a více

Míra nezaměstnanosti v obcích Královéhradeckého kraje k 31. 12. 2008

průměr kraje celkem = 5,0
 v tom:
 venkovský prostor = 5,6
 městský prostor = 4,8

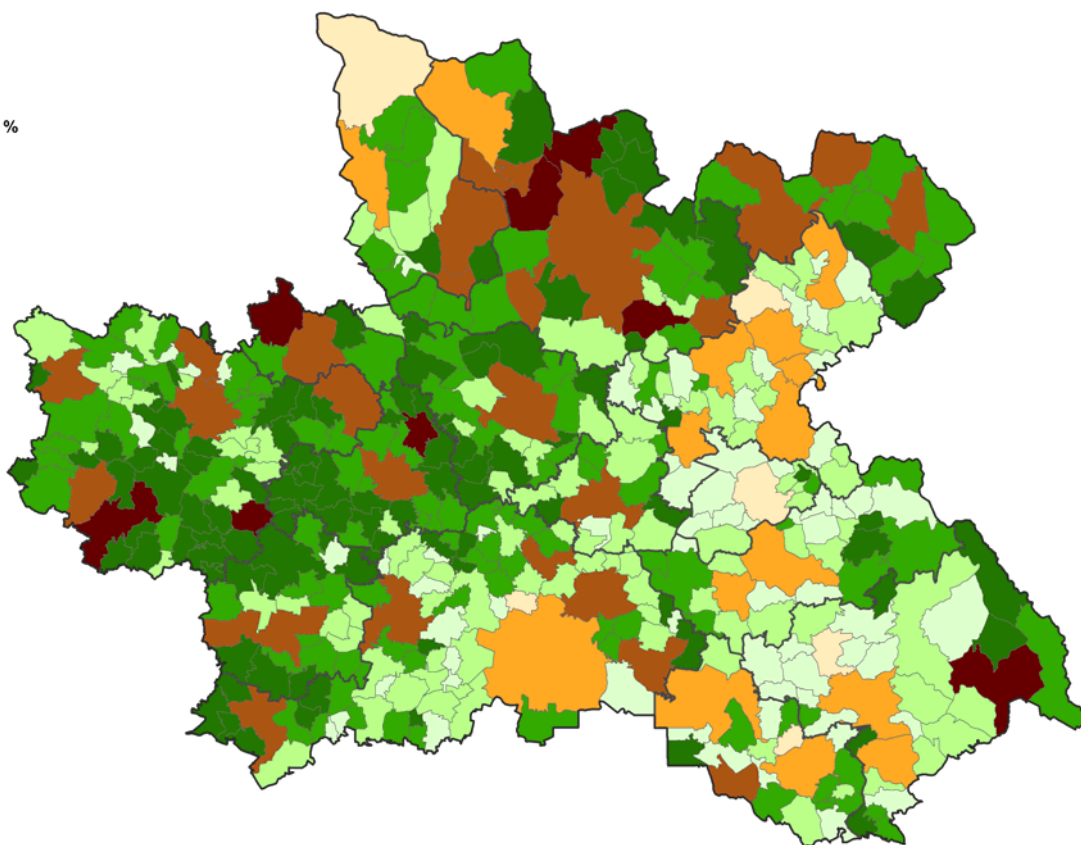
míra nezaměstnanosti v %

venkovský prostor

- méně než 3,0
- 3,0 - 4,9
- 5,0 - 7,4
- 7,5 a více

městský prostor

- méně než 3,0
- 3,0 - 4,9
- 5,0 - 7,4
- 7,5 a více

Dokončené byty v obcích Královéhradeckého kraje v letech 2001 až 2008

průměr kraje celkem = 2,7
 v tom:
 venkovský prostor = 3,1
 městský prostor = 2,6

dokončené byty na 1 000 obyvatel
 (roční průměr)

venkovský prostor

- méně než 1,5
- 1,5 - 2,4
- 2,5 - 4,9
- 5,0 a více

městský prostor

- méně než 1,5
- 1,5 - 2,4
- 2,5 - 4,9
- 5,0 a více

